

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจต่อการปลูkmันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญาของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่” ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญที่จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูkmันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญาในจังหวัดเชียงใหม่

1.1.2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการปลูkmันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญาในจังหวัดเชียงใหม่

1.1.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการปลูkmันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญาในจังหวัดเชียงใหม่

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรที่ศึกษาคือ ได้แก่ เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ที่ทำสัญญาการปลูkmันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญากับ บริษัท เป๊ปซี่-โคล่า (ไทย) เทรดดิ้ง จำกัด ในปี พ.ศ. 2549 จำนวน 1,184 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 299 ราย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) ที่มีลักษณะคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าให้เลือกตอบ (close – ended question) และคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น (open – ended question) โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ของเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการปลูkmันฝรั่งของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจต่อการปลูkmันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญาของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1.2.3 การทดสอบแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์โดยการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรเป้าหมายจำนวน 20 ตัวอย่าง และนำข้อมูลมาหาค่าความน่าเชื่อถือได้ในประเด็นความพึงพอใจ โดยได้ค่า Cronbach's alpha coefficient เท่ากับ 0.76

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ แบบพบกันโดยตรงระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นช่วงหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต ระหว่างเดือน เมษายน – เดือนมิถุนายน 2550 โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 299 ราย และสามารถเก็บข้อมูลได้ทั้ง 299 ราย

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตาราง ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

1.3 ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอายุเฉลี่ย 45.61 ปี มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.92 คน ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง และมีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย 66,529.45 บาทต่อปี

ตอนที่ 2 สภาพการปลูกมันฝรั่งของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกมันฝรั่งเฉลี่ย 5.67 ปี มีขนาดพื้นที่ปลูกมันฝรั่งเฉลี่ย 3.54 ไร่ เกษตรกรทั้งหมดมีการจ้างแรงงานในการผลิตมันฝรั่ง ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนส่วนตัวในการปลูกมันฝรั่ง ส่วนเกษตรกรที่มีการกู้ยืมเงินจะมีแหล่งเงินกู้คือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวนเงินกู้โดยเฉลี่ย 17,754.14 บาท นอกจากนั้นพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเสียหายจากการปลูกมันฝรั่ง โดยสาเหตุของความเสียหายที่เกิดขึ้น คือ หัวพันธุ์มันฝรั่งไม่ได้คุณภาพ และ โรคพืช แมลงทำความเสียหาย สำหรับค่าใช้จ่ายในการปลูกมันฝรั่งต่อ 1 ฤดูการผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 40,740.68 บาท เกษตรกรขายมันฝรั่งได้ราคาโดยเฉลี่ย 8.72 บาทต่อกิโลกรัม และเกษตรกรมีรายได้สุทธิจากการขายมันฝรั่งโดยเฉลี่ย 67,783.14 บาท

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจต่อการปลูกมันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญาของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า มีประเด็นด้านความพึงพอใจของเกษตรกร แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ด้านข้อกำหนดในสัญญาปลูกมันฝรั่ง พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ในเรื่อง การห้ามขายผลผลิตให้กับผู้อื่น เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ในเรื่องเงื่อนไขคุณภาพของผลผลิตที่รับซื้อ และการประกันราคารับซื้อผลผลิต และเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับน้อย ในเรื่องข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาการชำระเงิน

2) ด้านการให้คำแนะนำและการส่งเสริมการเกษตร พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมากทั้ง 6 ประเด็น ได้แก่ ความกระตือรือร้นของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการแก่เกษตรกร การให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ การชี้แจงของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้หัวพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีให้เกษตรกร การให้คำแนะนำในทุกช่วงระยะเวลาการปลูกจากเจ้าหน้าที่ของบริษัทอย่างครบถ้วน ความชำนาญของเจ้าหน้าที่กับการให้บริการเกษตรกร และความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่กับการให้บริการเกษตรกร

3) ด้านการบริการสินเชื่อ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ในเรื่อง การจัดหาปุ๋ยเคมีให้เกษตรกร และการจัดหาสารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืชโรคและแมลงที่มีประสิทธิภาพ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ในเรื่อง ความสะดวกรวดเร็วในการเบิกจ่ายปัจจัยการผลิต ความพอเพียงของปัจจัยการผลิตต่อความต้องการ และ คุณภาพของหัวพันธุ์ที่จัดบริการให้

4) ด้านการให้ความสะดวกและบริการรับซื้อผลผลิต พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ในด้าน ความเหมาะสมของสถานที่รับซื้อ ความใกล้-ไกลของสถานที่รับซื้อผลผลิต เกษตรกรมีความพึงพอใจระดับปานกลาง ในเรื่อง การรับซื้อตามราคาที่กำหนดความน่าเชื่อถือของเครื่องชั่งน้ำหนักผลผลิต ความสะดวกรวดเร็วในระบบการรับซื้อ การหักเงินสินเชื่อปัจจัยการผลิตจากเงินค่าจำหน่ายผลผลิตของตัวแทนเกษตรกร และ การตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตที่รับซื้อ และเกษตรกรมีความพึงพอใจระดับน้อย ในเรื่องการหักน้ำหนักของเกษตรกร และระยะเวลาที่ได้รับเงิน

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ของเกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกมันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญา

จากการศึกษา พบว่า มีประเด็นปัญหาของเกษตรกร แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ด้านข้อกำหนดในสัญญาการปลูกมันฝรั่ง เกษตรกรบางส่วน จะมีปัญหาในประเด็นการประกันราคารับซื้อผลผลิตมากที่สุด รองลงมามีปัญหาในเรื่องเงื่อนไขคุณภาพของผลผลิตที่รับซื้อ

2) ด้านการให้คำแนะนำและการส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรบางส่วน มีปัญหาในเรื่องเจ้าหน้าที่ไม่ชี้แจงเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้หัวพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีให้เกษตรกรมีจำนวนมากที่สุด

3) ด้านบริการสินเชื่อ เกษตรกรบางส่วนมีปัญหาด้านการบริการด้านสินเชื่อในเรื่องคุณภาพของหัวพันธุ์ที่จัดหาให้ไม่ลืมีจำนวนมากที่สุด รองลงมามีปัญหาในเรื่องการจัดหาสารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช โรคและแมลงที่ไม่มีคุณภาพ

4) ด้านการให้ความสะดวกและบริการรับซื้อผลผลิต เกษตรกรบางส่วน มีปัญหาในเรื่องการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตที่รับซื้อมากที่สุด รองลงมาเกษตรกรมีปัญหาในเรื่องระยะเวลาที่ได้รับเงินนานเกินไป

ในส่วน of ข้อเสนอนะที่เกษตรกรได้ให้สัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

1) ด้านข้อกำหนดในสัญญาการปลูกมันฝรั่ง พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะให้ปรับราคาของผลผลิตให้สอดคล้องกับต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้น โดยจากเดิมมีราคาขายผลผลิตที่กิโลกรัมละ 8-9 บาท ควรปรับเป็น 9-10 บาท และบริษัทควรลดระยะเวลาการจ่ายเงินให้เร็วขึ้นจากเดิมเป็น 15 วัน

2) ด้านการให้คำแนะนำและการส่งเสริมการเกษตร พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่า เจ้าหน้าที่ควรเยี่ยมชมให้คำแนะนำเกษตรกรทุกๆ 1 หรือ 2 สัปดาห์ อย่างสม่ำเสมอและควรให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาทุกช่วงการเจริญเติบโต และ บริษัทควรจัดให้มีการอบรมเรื่องการใช้สารเคมีและควรแนะนำเกษตรกรให้เข้าใจทุกครั้งก่อนเบิกรสารเคมีไปใช้ นอกจากนั้น บริษัทควรจัดให้มีการอบรมและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้รู้เกี่ยวกับการผลิตมันฝรั่ง

3) ด้านบริการสินเชื่อ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่าบริษัทควรคัดหัวพันธุ์ที่มีคุณภาพก่อนส่งมอบให้เกษตรกรและควรจัดหาหัวพันธุ์ราคาถูกให้เกษตรกร บริษัทควรหาสารเคมีที่มีประสิทธิภาพและราคาถูกให้เกษตรกร นอกจากนี้ควรมีสารเคมีหลายๆชนิดให้เกษตรกรเลือกใช้ และควรเปลี่ยนชนิดหรือยี่ห้อของสารเคมีตลอดเพื่อป้องกันการดื้อยา อีกทั้ง บริษัทควรเตรียมปัจจัยการผลิตให้พร้อมก่อนปลูกและสามารถเบิกรจ่ายให้เพียงพอและทันเวลา

4) ด้านการให้ความสะดวกและบริการรับซื้อผลผลิต พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่า บริษัทควรแจ้งค่านีที่ไม่ต้องการให้ชัดเจนเพื่อที่เกษตรกรจะได้คัดมันก่อนนำมาขาย บริษัทควรแจ้งเกษตรกรให้ทราบน้ำหนักที่ถูกหักว่าเกิดจากอะไรและควรให้เกษตรกรเข้าร่วมสังเกตการณ์สุ่มคัคน้ำหนัก บริษัทควรจ่ายเงินหลังรับซื้อไม่เกิน 15 วันและควรจ่ายเงินให้ตรงตามกำหนด และบริษัทควรชี้แจงมาตรฐานคุณภาพของผลผลิตในสัญญาให้เกษตรกรเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนการเซ็นสัญญาและก่อนรับซื้อ

2. อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจของเกษตรกรที่ปลูกมันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญาใน จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาจากสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ข้อมูลการปลูกมันฝรั่งของเกษตรกร รวมถึงความพึงพอใจ และปัญหาพร้อมข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกมันฝรั่ง ได้ค้นพบประเด็นที่สำคัญหลายประเด็น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 46-55 ปี อายุเฉลี่ย 45 ปี และจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงอายุที่ใกล้เคียงกับการศึกษาของสุใจ พุดน้อย (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่ง ใน อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 50 ปี อายุเฉลี่ย 44 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและนรินทร์ ศรีวิชัย (2547: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการปลูกมะเขือม่วงญี่ปุ่น แบบมีพันธะสัญญา ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ระหว่าง 36-45 โดยมีอายุเฉลี่ย 43.43 ปี มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา จึงเป็นที่สังเกตได้ว่าผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรนั้นมียุคก่อนข้างมาก ซึ่งหากเกษตรกรกลุ่มอายุนี้ไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรได้ การเกษตรของไทยอาจขาดการสานต่อเพราะในปัจจุบันกลุ่มอายุตั้งแต่ 22-35 ปีมีความสนใจน้อยที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรอีกต่อไป นอกจากนั้น ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นในกลุ่มอายุ 22-35 ปีนี้ ทำให้ละทิ้งอาชีพด้านเกษตรกรรมเพราะเป็นอาชีพที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอาชีพเชิงอุตสาหกรรม ดังนั้นรัฐบาลควรให้การส่งเสริมการเกษตรในกลุ่มอายุดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะรักษาอาชีพของบรรพบุรุษของคนไทยไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

2.2 สภาพการปลูกมันฝรั่งของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปลูกมันฝรั่งมาเป็นเวลานาน โดยเฉลี่ย 6 ปี เนื่องจากการปลูกมันฝรั่งสามารถทำรายได้ให้กับเกษตรกรค่อนข้างดีในระยะเวลาอันสั้น (1 ฤดูกาลปลูก ประมาณ 3-4 เดือน) ดังนั้นเกษตรกรจึงยังคงยึดการปลูกมันฝรั่งเป็นหลัก นอกจากนั้นประสบการณ์ในการปลูกมันฝรั่งที่ยาวนานทำให้เกษตรกรทราบถึงปัญหาต่างๆ ที่พบในการเพาะปลูก เกษตรกรจึงสามารถแก้ไขและปรับปรุงปัญหาการปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อการผลิต ได้แก่ หัวพันธุ์มันฝรั่งที่ไม่ได้คุณภาพ รวมทั้งโรคพืช และแมลงก็ส่งผลกระทบต่อผลผลิตที่รุนแรง ยกแก่การป้องกัน

2.3 ความพึงพอใจต่อการปลูkmันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญาของเกษตรกร

1) ด้านข้อกำหนดในสัญญาการปลูkmันฝรั่ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นถึง การยอมรับในเงื่อนไขของสัญญาของเกษตรกร แต่อย่างไรก็ตามเงื่อนไขเกี่ยวกับ ข้อกำหนดระยะเวลาการชำระเงินที่อาจยาวนานเกินไป ทำให้เกษตรกรมีความพึงพอใจต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรต้องการได้รับเงินเร็วขึ้นเพื่อที่จะนำไปชำระหนี้สินที่เกิดจากการกู้ยืมมาลงทุน เพราะเมื่อระยะเวลานานขึ้น ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในส่วนของการดอกเบี้ยเพิ่มมากขึ้น

2) ด้านการให้คำแนะนำและการส่งเสริมการเกษตร โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจระดับมาก แสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้นของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการแก่เกษตรกร การให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ การชี้แจงของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับความปลอดภัย ในการใช้หัวพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีให้เกษตรกร การให้คำแนะนำในทุกช่วงระยะเวลาการปลูก จากเจ้าหน้าที่ของบริษัทอย่างครบถ้วน ความชำนาญของเจ้าหน้าที่กับการให้บริการเกษตรกร และความเพียงพอของเจ้าหน้าที่กับการให้บริการเกษตรกร มีผลทำให้เกิดความพอใจมากที่จะนำความรู้ จากเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ ซึ่งส่งผลให้บริษัทได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพต่อไป ซึ่ง สอดคล้องกับ ลือศักดิ์ คงสุข (2545: 45 – 52) ได้ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกร ผู้ปลูกหัว เหลืองฝักสดแบบครบวงจร ในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมากในด้านการพัฒนาความรู้เกษตรกร การสนับสนุนด้านการผลิตและการสนับสนุนด้านการตลาด

3) ด้านบริการสินเชื่อ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจที่ต่ำสุดในการจัดหาหัวพันธุ์ที่ยังไม่ได้คุณภาพจากบริษัท ซึ่งประเด็นดังกล่าว บริษัทควรเร่งทำการปรับปรุง เพราะสามารถส่งผลกระทบต่อทั้งเกษตรกรเองและบริษัท กล่าวคือ เกษตรกรมีรายได้ที่ลดลง และอาจขาดความเชื่อมั่นในบริษัท อีกทั้งบริษัทก็ได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพที่ต่ำลงอีกด้วย

4) ด้านการให้ความสะดวกและบริการรับซื้อผลผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นถึง การยอมรับของเกษตรกรในความเหมาะสมของสถานที่รับซื้อ ความใกล้-ไกลของสถานที่รับซื้อผลผลิต การรับซื้อตามราคาที่กำหนด ความน่าเชื่อถือของเครื่องชั่ง น้ำหนักผลผลิต ความสะดวกรวดเร็วในระบบการรับซื้อ การหักเงินสินเชื่อปัจจัยการผลิตจากเงินค่าจำหน่ายผลผลิตของตัวแทนเกษตรกร และการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตที่รับซื้อ มีผลทำให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่นและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับบริษัท และร่วมโครงการที่บริษัทส่งเสริมในอนาคตต่อไป อย่างไรก็ตาม การหักน้ำหนักผลผลิตของเกษตรกรมากเกินไปและ ระยะเวลาที่ได้รับเงินนานเกินไป ทำให้เกิดผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรโดยตรง เกษตรกรจึงมีความพึงพอใจในระดับน้อย

3. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

3.1.1 จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่อายุต่ำกว่า 35 ปี มีจำนวนน้อย (14.70%) ดังนั้น ทางบริษัทและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรที่หาแนวทางส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ให้หันมาประกอบอาชีพปลูกมันฝรั่งมากขึ้น และเสริมสร้างอาชีพปลูกมันฝรั่งให้มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

3.1.2 ทางบริษัทควรหาวิธีการเก็บรักษาหัวพันธุ์ และขนส่งอย่างถูกวิธีเพื่อรักษาคุณภาพของหัวพันธุ์ให้ดีที่สุดก่อนถึงมือเกษตรกร อีกทั้งควรหามาตรการป้องกันกำจัดโรคและแมลงซึ่งจากการศึกษาพบว่าสาเหตุของความเสียหายของผลผลิตส่วนใหญ่เกิดจากหัวพันธุ์ไม่ได้มาตรฐานกับโรคพืชและแมลงเข้าทำลาย

3.1.3 บริษัทควรปรับปรุงข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาการชำระเงินให้สั้นลง รวมทั้งควรปรับปรุงระบบบัญชีและการเงินให้สามารถจ่ายเงินแก่เกษตรกรได้ตามกำหนด

3.1.4 ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การปลูกมันฝรั่งระหว่างเกษตรกรเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของบริษัท และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสร้างองค์ความรู้และพัฒนากระบวนการผลิตมันฝรั่งให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น ลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง เพื่อรายได้ที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกร

3.1.5 ควรจัดหาและสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งทันต่อการใช้ในการผลิต

3.1.6 ควรชี้แจงถึงมาตรฐานและกระบวนการการรับซื้อผลผลิตให้กับเกษตรกร ก่อนการตกลงทำสัญญาและการเก็บเกี่ยวผลผลิตทุกครั้ง เพื่อให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจและยอมรับในเงื่อนไขต่างๆ ที่บริษัทกำหนด โดยไม่มีข้อโต้แย้งในภายหลัง

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญา ในจังหวัดอื่นๆ และในบริษัทอื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน

3.2.2 ควรศึกษาวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกร เพื่อเป็นประโยชน์ด้านการวางแผนการส่งเสริมการผลิตต่อไป

3.2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญา

3.2.4 ควรศึกษาถึงความต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตของเกษตรกรผู้
ปลูกมันฝรั่ง

3.2.5 ควรศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลให้เกษตรกรเลิกเข้าร่วมโครงการปลูก
มันฝรั่งแบบมีพันธะสัญญากับบริษัท